Национальная библиотека
Республики Тыва
им. А. С. Пушкина

ШЫН

Ниитилел-политиктиг солун

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 62 (16222) ◇ 2000 чылдың июнь 6, вторник ◇ Ат салган шагы 19.20

Садар өртээ 3 рубль

Хүндүлүг номчукчу!

Бо чылдың **ийиги чартыында** “Шын” солуннуң чагыдылгазы чоруп турар.

Чартык чылда чагыдылга ниитизи-биле **95 рубль.**

Ону тодаргайлаарга мындыг: солуннуң чагыдылга өртээ **30 рубль.** Почта чедирилгези дээш **65 рубль.**

Бир айда — 15 рубль 80 коп.
Үш айда — 47 рубль 50 коп.
Организацияларга — 150 рубль.

Чагыдып алырынче далажыңар! Номчуңар, бисче бижиңер!

ЧАГЫДЫЛГАНЫ ХАРЫЛЗААНЫҢ БҮГҮ САЛБЫРЛАРЫНДА ХҮЛЭЭП АП ТУРАР.

Чымчак алдын

АРЫГ ДҮК — ДОЛЛАР

Сөөлгү сан-чурагайлар-биле алырга, Россия девискээринде шээр мал бажы эмин эртир кызырылган. 1990 чылда хой бажы 60 миллион ажыг турган. 1999 чылда чүгле 15,5 миллиону арткан. Дезевилээрге, буураашкын хөй-хөй коданнарның тавaан карарткан. Ынчалза-даа Тывада мүн чүгээр. Шээр малды өстүргеш, чуртка, даштыкыга ооң продукциязын хостуг болгаш шөлээн сайгарып болур арга-шинек өзүп орар.

Көдээ ажыл-агый болгаш аъш-чем яамызының мал ажылының талазы-биле килдис эргелекчизи Сергей Мөңгеевич ОЮНДАН дүк бүдүрүлгезинге хамаарыштыр айтырыгны салдым.

— Сөөлгү үеде республикага малдан алыр продукциявыстың бирээзи дүктүң байдалы амгы үеде кандыгыл?

— Россияда дүк бүдүрери 27 хуу а Тывада 35,5 хуу кызырылган. Күрүне бүдүрүлгелери ажылдаар черлерин ышкынарга, дүк ажыглалдан колдуунда үнген. Ада-чурт пөс-таавы үлетпүрү чиик болгаш эки шынарлыг чиг этти даштыкыдан садып алыры көвүдээн Синтетика аймааның өртек-үнези каш удаа чиик Ынчангаш кол чагыкчыларның бирээзи шериг, күрүне албанының камгалал өске-даа тургузуглары хөвең, синтетика холумаа-биле белеткээн идик хептерже шилчээн. Кылымал алгы-кештен бүдүрген эдилелдер, идиктерниң колдуунда барааны чаагай, кайын арыг алгы кеш, дүк дег болур ийик. Хой, өшкү алгызының, дүгүнүң чылыы, эптии кижи бүрүзүнүң кадыкшылын камгалаар. Ооң уламы-биле дүктүң хереглели өзүп-ле орар.

Республикада дүк бар. Ынчалза даа ооң ээлери садыглажылгага олчаажын ышкынып турар.

—“Дириг акшаның” холга кирбес, садып алыкчыларга чиртиптер чоруктарның чылдагааны чүдел ирги, Сергей Мөңгеевич?

— Эде тургустунуушкун реформазының мурнунда-даа чылдарда хойжулар дүктү колдуунда деңзи барымдаалап, хереглээр черлеринге дужаап келген. Ооң шынары ийиги чергении кылдыр планнаттынар турган. Бөгүнде хереглел барда-даа, ук байдал хевээр арткан. Дүктүң чүзүнүн ылгаар, богун аштаары херекке алдынмастааң. Ылаңгыя даштыкыларның янзы-бүрү прибор дузазы-биле улуг шоодайларда дүктен тып турар богу эңдерик: таакпы хүлү, пөстер, быжындылар кескиндилери, шил бузундулары, тууйбу, ыяш, даш тогланчылары, көржең артынчылары... Хөй бок тыптырга, өртектер оранчок кудулаар.

Россия дүк шынарын эрги хемчеглер-биле иледип тывар дың кара чаңгыс күрүне болуп делегейде артпышаан. Бөдүүн арга-биле хемчээрге, бораңнаарга, чүвениң алыс шыны кайын тодараттынар ийик. Немецтер, чижээ, сөөлзүредир ону билгеш, ук байдалды ажыглап, дүктү чиик өртектер-биле амырап садып алган. Делегей рыногун билбезивис, садыг чорудар культуравыс чавызы оларга көстү берген.

Сайзыраңгай чурттарда бир килограмм янзы-бүрү дүктүң өртээ 9 доллар, 4,8 доллар, 3 доллар суг дээш баргылаар. Бис 9 доллар биле 3 доллар өртектерни холуп, ону улам-на чавызадып турар бис. Эки шынарлыг дүктү саарылгаже белеткээринге бажывыс ыжып турар Дүк рыногунуң инфраструктуразы сайзыраңгай черлерниң хойжуларының дүктен алыр орулгазы тыва хойжулардан, кадарчылардан 6-8 катап хөй. Дүктен пөс-таавы кылыр бүдүрүлгелерниң кол негелдези болза, адааннажылганың бүгү талаларынга дүгжүп турар эки продукцияны бүдүрери. Шак ынчаар ажылдааш, долларның, акша-төгериктиң доктаамал чаңгыс аай туружун быжыглаары. Долларлыгда “доңгун” эвес, харын-даа “доруун”.

Бурунгу ада-өгбелеривис дүк бүдүрерин ыдыкшыдып чораан Чүге дээрге ооң көшкүн амыдырал-чуртталгага ажыглалы ижер суг, чиннир от дег ужур-дузалыг. Дүк кагарда, дүк салырда йөрээлдер ону бадыткаар Чижээ, “эр хойнуң дүгү эргек дег кылын болзун, тогду хойнуң дүгү торгу дег чымчак болзун!”

— Шээр мал бажын өстүрериниң, ооң продукциязын болбаазырадырының Тывада барын, черле турганын үстүнде йөрээлдер бадыткап турар-дыр, Сергей Мөңгеевич. Чылдың дөрт эргилдезин, мал бажын онча-менди өстүрериниң дугайында чугааны Силер-биле кылыксадым. Ылаңгыя одар-белчиирлерниң ажыглалы хүннүң өң чугула айтырыглары-ла болгай.

— Чазаг, күзег, кыштаг, чайлаг дугайы малчын кижи бүрүзүнге билдингир Мал оолдаашкынын кыжын, чем чедишпес үеде чорудары республикага таарышпазы шынзыттынды. Боос мал колдуунда чаш төлү дээш “туржур”. Зоотехнология хажыттынарга, дүктүң шынары база баксыраар.

“Тыва алгы” акционер ниитилелдиң эрткен чылын көдээ бараан бүдүрүкчүлериниң хүлээдип садыглааны дүгүнүң шынарын анализтеп көрген. Дүктүң чүгле 39,6 хире хуузу чогуур негелдеге дүүшкек болган. Өлүг, үзүк-боолук, чиңге дүк дээрге-ле, мал бажын азырап өстүрүп турганының шын эвезиниң бадыткалы, “көрүнчүү”-дүр. Чылдың дөрт эргилдезинде одар-белчиирге, эки кадатка турган болза, продукция 30-40 эвес, чүс хуу болгай эртик. Шээр мал бажын каш миллион чедир өстүрерин хандырып шыдаар одар-белчиир чылдың кайы-даа ээлчээнде республикада четчир.

Дүк, эът, алгы-кешти хереглеп турар чер чүгле Тывада, РФ-тиң девискээрлеринде эвес, өске-даа куржагларда бар. Ол дээрге мал өстүрерингe улуг идиг-дир. Чаңгыс “Тыва алгы” акционер ниитилел безин аан. Бо дээрге Россияда безин кончуг ховар улуг болбаазырадылга белдири-дир. Мал бажының алыс кедизин бодааш, РФ-тиң Чазаа ооң тудуун акшаландырып келген. Кризис соксап, амыдырал бодунуң шын агымынче шуудай бээрге, чурттуң девискээрлери, өске күрүнелер чиг эдин Тываже, “Тыва алгы” акционер ниитилелче сөөртүр шаг-үе тургустунар. Амдызында арай-ла элек.

Алгы-кешке ынаныш улуг, ылаңгыя шээр малдың дүгүнге, өшкү чөөгүнге. Сактып көрээли, бир кезек үеде бир килограмм арыг дүктүң өртээ 20-25 килограмм хой эъдинге деңнежип турду.

— Номчукчуларга, мал ажылдыгларга сонуургадыр айтырыгларыңар, бөгүнгү көружүңер амгы чугаага “сыңмазы” билдингир. Хой бажын дагын өстүрериниң, ылаңгыя мал ажылының селекциязының дугайында практиктиг билиглерни, кайыын, чүден билип ап болурул, Сергей Мөңгеевич?

— Хой, өшкү бажын дузалал мал ажылдыг өг-бүлелер хөй ажаап өстүре берген. Хоочун назынныг ада-иелер ында эң идепкейлиг киржилгелиг. Ямы семинарлар, курстар база эрттирип турар. Хууда мал ажылдыгларны олче чалап турар. Арга-дуржулга солчуушкуннары, өөредилге моон соңгаар үргүлчүлээр. Ооң болур чери, хевир-байдалы чаңгыс черге турбас, улам калбарар.

Арапчор ОКСУР
чугаалашкан.

Президентиниң ажыл-албаны

ДУЗА КҮЗЕНЧИГ

Эрткен пятницада Президент Ш. Д. Ооржак Британияның Чазааның болгаш Кызыл крестиң төлээлери Саймон Литтл, Джефф Майлз, Мойра Реддик, Роберт Уотт олар-биле ужурашкан. Бо удаада олар моон соңгаар кандыг хевирлиг ажылдарны Россияның девискээрлеринге чорудуп болурун планнап келген. Бо чазын англилерниң талазындан тыва үрезин, аъш-чем, әм аймаанга гуманитарлыг дузаны алган.

Ш. Д. Ооржак чуртта сөөлгү политиктиг болуушкуннарга хамаарыштыр анализтеп, байдалды экижидер дээш кылдынып турар хемчеглерниң дугайында чугаалаан. Ниитизи-биле шору бурунгаарлаашкын бар, чижээ, бо чылдың 4 айында иштики нииити продукция бүдүрүлгези 7 хуу өскен, а чартык чылда ооң өзүлдези 13 хуу чедип болур. Россия бүгү-делегейниң валюта фондузундан чээли албаан-даа болза, харын-даа өрелер-биле санажыр аргалыг болган. Кызар болза, аргалар черле бар.

Ооң-биле чергелештир рынокче шилчилгениң четпестери эңдерик. Демократияны чамдык улус соора билип, ажылдавайн күрүнеден негеттинип болур чүведир деп бодай берген. Тыва ышкаш бай-байлак черге гуманитарлыг дузалар алыр хамааңчок, шагда-ла байшыдалдыг чурттаар ужурлуг. Амгы үеде Тывада 73 муң өг-бүлелерниң 15 хуузу ядыы, а 8 хуузу түреңги байдалда келген. Оларга адрестиг дузаны көргүзүп, үрезин болгаш черин чарып алырынга дузалажып турар.

Бергелерни ажып эртер дээш сөөлгү бо чаартылгаларны кылып, чаа-чаа сорулгалар салдынып турар. Ынчангаш чуртка эки хоойлужудулганы тургузуп ап, экономиканы хөгжүдүп тургаш, 15 чыл иштинде Россияга шыдал-күштүг байдалды чедип алырынга улуг идегел бар.

Түңнелинде Ш. Д. Ооржак англи аалчыларга дузазы дээш өөрүп четтиргенин илередип, моон соңгаар ол дуза чүгле аъш-чем-биле кызыгаарлаттынмазын, ол-ла чединмес өг-бүлелерге биче бүдүрүлгелерни тургузарынга дуза, деткимче чедиреринче кол сагыш салырын күзээн.

Надежда МОНГУШ.

Чазак хүн бүрүде

КАДЫКШЫЛ ДЭЭШ

Тыва Республиканың Чазааның өөлчеглиг хуралынга “1999 чылда Тыва Республиканың чурттакчы чонунуң кадыкшылының байдалының дугайында” ТР-ниң Кадык камгалал яамызының сайыды В. Н. Ширипейниң илеткелин дыңнап чугаалашкаш, доктаал хүлээп алган.

Республиканың Кадык камгалал яамызы, ооң эмнелге албан черлериниң ажылдакчылары 1999 чылда чурттакчы чоннуң кадыкшылын быжыглаар, аарып-аржыырын болдурбас, ооң деңнелин кудуладыр дээш тодаргай хемчеглерни ап чорутканын Чазактың хүлээп алган доктаалында айыткан. Эмнер-биле хандырылганы экижидери-биле ТР-ниң Кадык камгалал яамызының чанында эмнер хандырылгазының департаментизин тургускан. Чоннуң кадыкшылын камгалаар болгаш быжыглаар сорулгалыг федералдыг болгаш республика программалары элээн хөй, оларны хире-шаа-биле акшаландырып турар. “Вакцинопрофилактика” деп федералдыг программаны күүседиринге 2412 муң рубльди берген, ол лимитте көрдүнгенинден 2,4 катап хөй. “Соңгу чуктуң уруглары” программага 1240 муң рубльди чарыгдаан. Ынчангаш программаларны күүседир талазы-биле элээн ажылдарны чоруткан.

Чазактың хүлээп алган доктаалында республиканың чурттакчы чонунуң 1999 чылда кадыкшылының байдалының бүгү талалыг анализин берип турар. Херээженнерниң божууру кудулаан болгаш чоннуң өлүп-хоорааы көвүдээн-даа болза, чурттакчы чоннуң чайгаар өзүлдезинге салдар чедирбээн. Бир муң кижиге онаачтыр республиканың чонунуң чайгаар өзүлдези 2,4 хуу болган. Россия Федерациязынге деңнээрге чүгээр болуп турар, 1999 чылда республиканың чурттакчы чону 986 кижиге өскен, азы 0,3 хуу. Херээженнерниң божууру 1998 чылга деңнээрге, 6,8 хуу кызырылган. Ынчалза-даа Россияның көргүзүглеринден чоннуң өзүлдези ийи катап ажыг.

Чоннуң тыныш органнарындан аарыыры бирги черде болуп турар. Ооң соонда уругларның халдавырлыг аарыглардан, улуг улустуң хан базыышкыны, чүрек аарыгларындан, йод чедишпезинден аарыыры колдап көвүдээн. Туберкулез аарыы нептерээн, бичии уругларның өлүп-хоорааы өскен.

Чоннуң аарып-аржыырын болдурбас, кадыкшылын камгалаар, эмнелге албан черлериниң, ооң ажылдакчыларының ажылын экижидер талазы-биле чүну кылырын хүлээп алган доктаалда айыткан.

Уруглар байырлалы

АЙЫРАҢ-КААС ЧЕЧЕКТЕР-ЛЕ!

Июнь 2-де найысылалдың Арат шөлүнге Уруглар камгалалының хүнүнде тураскаатккан байырлал болуп эрткен. Фонтанның өрү дүңдүүштелдир аккан сугларын магадап, сериин сырынынга изиг хүнде амырап, ойнап-хөглеп турган чаштарны көөрге, чаптанчыг-чаражын чүү дээр! Айыраң-каас чечектер-ле!

В. Көк-оол аттыг хөгжүм-шии театрының мурнунга янзы-бүрү оюн-тоглаа, мөөрейлерни күрүне филармониязының артистери организастап эрттирген. Башкарыкчызы ыраажы Елена Ооржак чаштар-биле чаңгыс үнну тып, ужуражылга солун болзун дээш кызымак ажылдааның демдеглевес аргажок.

Баштай-ла ыры, шүлүкке уруглар мөөрейлешкен. 3-4 харлыг чаштардан өөреникчи элээдилерге чедир мөөрейге киржиксээннерниң саны-даа эмгежок. Ынча хөй киржикчини чаңгыстап дыңнаар болза, бүдүн хүн эртер турган боор, ынчангаш сөөлүнде уругларга нити ырдан ырлаптарын жюри сүмелээн. “Хүлүмзүрүг” (“Улыбка”) деп ырыны уруглар демнии-биле күүсеткеш, кижи бүрүзү бичии шаңналчыгаштарны алган.

Ооң соонда элээдилерниң ортузунга амгы аныяктарның танцы мөөрейи эгелээн. Аңаа киржир санныг уругларның-даа, оолдарның-даа хөйүн! Харын-даа ансамбльдер киржип турду. Барык 2-3 шак чыгыы үргүлчүлээн мөөрейниң түңнелинде, бирги черни Шораан Хертек биле Евгений Тенин алган. Ийиги черни Руслан Ондар биле Олег Фомин үлешкен. А үшкү черни Чойган Чайдан биле Эрес Нурзат алганнар. Тиилекчилерни амданныг, чаагай торттар-биле шаңнаан. Хөй көрүкчүлер танцычыларны магадап көрүп турар үеде Арат шөлүнге езулуг мөөрей эгелээн — 70 ажыг уруглар чурулгага чогаадыкчы чоруун, талантызын шенешкеннер. Аңгы-аңгы өңнүг чугайлар-биле кандыг чараш тоолзуг чуруктарны олар чурувады дээр! Кыстар кончуг чараш даңгыналарны, янзы-бүрү өңнерлиг чечектерни, чаптанчыг аңчыгаштарны, сураглыг мультиктерниң маадырларын чуруп турду А оолдар кайгамчык корабльдерни, машина-техниканы, тудуг-суурну, аңмеңнерни ол олчаан чуруп-дулар. Демдеглексенчиг бир онзагай чүүл мындыг: уругларның ханы бодалдыг, бедик утказыг кылдыр чуруп турары Олар боттарының ажылдарын тодаргайы-биле тайылбырлап билири өөрүнчүг.

Ынчалза-даа бо удаада чаңгыс-ла четпес болган чүве — изиг хүнде уруглар мөөрейниң түңнелин дыңнаар дээш дыка үр манап келген. Чурутту-нарда база бир шак чыгыы изиг хүнде чуруттунуп келгеш, кайы хире демдек алганын дыңнаксааш, шыдамыккайы-биле үр-ле манааннар. Хамык мөөрейлерниң түңнелин үндүрүп каапкан соонда, ам кээп бичии чурукчуларның ажылдарын жюри сонуургап көрген. Ынчангаш ада-иелер хомудалын иледип турганы шын болдур ийин. Чамдык уруглар шаңналдарын манап шыдавайн чорупканнары база бар болган. Моон соңгаар бо хөй кижи киржикчилиг үе-шак негээр мөөрейни шалыпкын түңнеп турары күзенчиг.

Аът, теве мунуп, тоолдардан маадырлар-биле таныжып, ол хүн уруглар мага хандыр дыштанган. Россияның Уруглар фондузунуң Тывада салбыры (даргазы С. М. Ооржак), ооң хөй санныг деткикчилери уругларга белек-селектерни, чигирлиг аъш-чемни, суксунну элбээ биле сөңнээн.

Светлана БАЛЧЫР.

Кысказы-биле

Өвүр кожуун чагыргазы шеригжиткен кезектер, организациялар аразынга “Супермен-2000” деп мөөрейни эрттирген.

Мөөрейниң сорулгалары: аныяктар болгаш элээдилер аразынга Ада-чуртун камгалап кадагалаарынга кижизидилге ажылын күштелдирип база шериг хептиг кижилерниң мергежилин алдаржыдып нептередири. Иштики херектер килдизи өрт черинин дайынчылары, каайлы албаны, шериг комиссариады база Хандагайты заставазының аразындан тиилекчи болуп, 1000 акша база “Супермен-2000” деп бедик атка эрттирилге пунктузунуң доскуулу Игорь Колачанов төлептиг болган.

* * *

— Өг-бүле хүнүн кожуунга организастап, суму бүрүзү тускай план-биле демдеглээн. Чижээлээрге, Хандагайты сумузунга адыр аайы-биле онзагай өг-бүлелерни шаңнап-мактаан. “Эң-не кадык өг-бүлени”— төп эмнелге, “Эң-не арыг-силиг өг-бүлени”— санитар-эпидемиологтуг хайгаарал төвү, “Эң-не чурумнуг өг-бүлени” — иштики херектер килдизи, “Чүгле кыстарлыг өг-бүлени” —кожууннуң сан-хөө килдизи, “Эң-не номчуттунар өг-бүлени”—төп библиотека, “Эң-не хөй чагыдылгалыг өг-бүлени”— федералдыг почта салбыры дээш, оон-даа өске 20 хире өг-бүлени онзагайлап демдеглээни солун.

Вилена ООРЖАК.

* * *

“Бай-Тал” совхозтуң машина-тракторларының чанынга чеде бээрге, ында кезээде от кызаңнаан турар.

Дуржулгалыг каңнакчы Борис Очур хол куруг орбас, каңнап тудуштурган, чай чок-ла турар. Ооң шевер холдары дегген соонда бузурелдиг.

Каң-оол ИРГИТ.

Кызыл суглуг Баян-Колда

КҮЗЕНМЕЙ СЕНДИ-ХУУРАК

“Х Улуг Хурал” совхозтуң хоочун механизатору Күзенмей Сенди-Хуурак хүндүлүг дыштанылгада. Ол ам хууда амыдыралы дээш күш-ажылчы ээлчегже эки тура-биле шилчээн. Ооң кыштаа Кара-Сугда.

Тараажының күш-ажылчы намдары-биле таныжып көрээли. Оо, ол хөй чылдарның дургузунда көдээ ажыл-агый техниказын башкарып келген. “Хүндүлелдиң Демдээ” болгаш В. И. Ленинниң юбилей медальдары-биле шаңнаткан.

— Күзенмейниң шыдамыын! — деп, ооң эш-өөрү сеткилиниң ханызындан чугаалаар турган.

Шыдамыын, күш-ажылга ылавылалдыын хоочун кижи бөгүнде база арттырып алган. Мал өстүрери берге, ылаңгыя суур, чурттакчылыг черлерге суг аан. Чүге дээрге изиг шынаага, ымыраа-сээктиг, хөлдүг черге мал-маган ындыг-ла белен чаңчыкпас. Ынчангаш Күзенмей Кара-Сугда одар-белчиирлиг черлиг.

Ээ барда, дем-билелигде, мал-бажы өзүп турбайн канчаар. Бүгү назынында черниң дүжүдүн өстүрүп чораан хоочун ишчиниң дузалал ажыл-агыйы база багай эвес.

423 БАШ ЧЫЛГЫ

Ынча хире чылгы малдыг совхозтар бөгүнде ховар-ла боор. Чогум баянколчулар ук көргүзүгнү куду кылдыр көрүп турар. Ол шын, ылаңгыя деңней алырга. Буураашкын бүдүүзүнде чылгы мал бажы 890 турган. Көргүзүг барык ийи катап баткан.

Төөгү болу берген эрткен шаг-үени сактырга, колхозтуң барык бүгү ажыл-ижин аът, шары күжү-биле кылыр турган. Эге чылдарда дуржулгалыг Дежнев суг дээн чижектиг орус кижилер ажылдап, колхоз баштаар черин даргалаан. Сөөлзүредир, чеден чылдарда, Максим Шогжал даргалады. 1956-1987 чылдарда аът ажаакчылары деп ажылчын хүлээлге турган. Чолдак Сарыг, Петр Кондрашин, Оюраң, Сымчан-оол Седен олар аът ажаап турду. Олар боттарының ажаап турганы ажылчын аъттарын ажылдаар даргаларга, тускай эртемниглерге үлей хуваар чүве. Бир аътты ээрчонак, чүген-чулар-биле дерээш, ажылдаар эшке мундура каaптар.

Мунуш аъттарының сергелеңи хөлчок болгай. Аъттыг кижиниң барaанын көөрге, чараш-даа, чоргаар-даа.

Аът ажаакчыларының бирээзи мээң ачам Сымчан-оол Седен “буденный” деп уксааның чараш аскырларын ажаап турду. Ол үеде мен бодумнуң хире-шаам-биле ачамга дузалажырым хөлчок турган. Ук уксааның онзагайын бөгүнде-даа кайгаар мен. Аскырларның мөгешыыраа ана трактор-ла. Мойну хөлчок чоон, даваннары узун. Сылдыс шокарлыг бир аскыр база турду. Ооң харын даваннары чиңгезимээр, мойну арай бичежек.

Аскыр ажаары хөлчок берге чүве чораан, харын-даа айыылдыг. Аъттар, белер көргенде, ону тудары берге. Ынчангаш тускай оран-савага оларны тудар. Май ай үезинде аскырларны чылгыга салыр, күзүн ажаалдаже дедир эгидер. Эх, кончуг-ла чараш аскырлар турган ийин! Ол кончуг мөгешыырак, челер, маңнаар уксааның салгал дамчаан өөрлери Россияның бир девискээринде тур боор оң. Ол уксааны сактып келгеш, шүлүктексээм келир:

Ачам кужур азырааны
Аскырларны көрген мен бе?
Салгал дамчаан өөрлери
Сарыг-Булуң долгандыр бе?
Когун үспээн өөр малым
Хову сыңмас туру-ла боор.
Тергиин чараш аскыр өөрү
Девээ сыңмас туру-ла боор.

СЕТКИЛИ АК

Кызыл кожууннуң Терлиг-Хая суурдан ырак эвесте бир малчын аалга хенертен аарый бердим. Аас-кежик болуп, “469” маркалыг чиик автомашина таваржы берген. Ол машина Баян-Кол участок эмнелгезиниң машиназы болду. Эмнелгениң ажылдакчылары мээң кадыымны сегидип берди. Аңаа чыткаш, ук коллективтиң ажыл-херээ-биле таныжып база алдым. Кол эмчи Ролланда Саккак эмнелгезибиле мени таныштырды.

— Он беш кижини чыттырып эмнедир орунnуг бис. Эмнелгениң септелгезин боттарының күжү-биле чоруткан. Мен бо эмнелгеде бир чыл хире ажылдай бердим. Красноярск хоорайның эмчи академиязын 1996 чылда доостум, акушер-гинеколог кижи мен. Эмчи коллективинде он чыл өрү стажтыг ажылдап турар эмчилер колдаан. Ажылынга бердинген. Ак сеткилдиглер хөй. Чүге дээрге эмчи бүрүзү эмчи даңгыраанга шынчызын көргүзүп турар. Бо удаада Долаана Тас-оолдуң, Ирина Тас-оолдуң ажылын демдеглекседим. Оюу Сереңги—Тыва Республиканың кадык камгалалының алдарлыг ажылдакчызы деп аттың эдилекчизи. Ч. Чалзынмаа, Галина Ховалыг, Лариса Дүрбүлек, А. Хирлей, Надежда Дүшкүн-оол, Тадар-оол Сереңги, Николай Сандаков болгаш өскелер-даа ак сеткил-биле ажылдап турар — деп, кол эмчи демдеглээр чорду.

Эмнелгениң арыг-силии, көрүштүг сүргей. Поварларның белеткеп, кылып турар аъш-чеми база амданныг болгаш чаагайын демдеглевес арга черле чок. Төптен ыракта-даа болза, баян-колчуларның эмнелгези кадыкшылды катап эгидип алырынга дыка-ла таарымчалыг-дыр. Коллективте ажылдап турарларның ажылы-даа, сеткили-даа ак. Моон соңгаар-даа шак-ла ындыг болзунам деп йөрээл салдым.

Данов СЕДЕН.

ПРЕЗИДЕНТ ШАҢНАЛЫ

Литература болгаш уран чүүл талазы-биле С. А. Сарыг-оол аттыг чылдың тыпсыр Тыва Республиканың Президентизиниң шаңналының болгаш литература болгаш уран чүүл ажылдакчыларынга С. А. Сарыг-оол аттыг Президент стипендиязын тыпсырының дүрүмүн бадылаар дугайында ТР-ниң Президентизиниң Чарлыының төлевилелин Чазак хуралынга чугаалашкан. Чазак кежигүннери ук документини чүүлдүгзүнүп деткээн.

Литература болгаш уран чүүл талазы-биле С. А. Сарыг-оол аттыг Президент шаңналын эң шылгараңгай чогаалдарны тургускан литература болгаш уран чүүл ажылдакчыларынга тыпсыр деп хүлээп алган дүрүмүнде айыткан. Президент шаңналын чылдың-на чогаалчы С. А. Сарыг-оолдуң төрүттүнген хүнү — ноябрь 17-де тыпсыр Шаңналдың хемчээли 15 муң рубль. Литература болгаш уран чүүл ажылдакчыларынга С. А. Сарыг-оол аттыг Президент стипендиязын чылдың-на тыва литератураны болгаш уран чүүл сайзырадырынга төлептиг үлүүн киирген-нерге тыпсыр. Стипендияның хемчээли 800 рубль.

ПРЕЗИДЕНТИНИҢ БҮРҮН ЭРГЕЛИГ ТӨЛЭЭЗИ

Россия Федерациязының Президентизиниң федералдыг округка бүрүн эргелиг төлээзиниң дугайында Россияның Федерациязының Президентизиниң Чарлыы

Россия Федерациязының Президентизиниң конституция езугаар бодунуң бүрүн эргелерин боттандырарын, күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарының ажыл-чорудулгазының ажыктыын бедидериниң болгаш оларның шиитпирлериниң күүселдези дээш контроль системазын сайзыраңгайжыдарын хандырар сорулга-биле **ДОКТААДЫРЫМ БОЛЗА:**

1. Россия Федерациязының Президентизиниң Россия Федерациязының девискээрлеринде бүрүн эргелиг төлээлериниң институдун Россия Федерациязының Президентизиниң федералдыг округка бүрүн эргелиг төлээлериниң институду кылдыр эде тургузар.

2. Россия Федерациязының Президентизиниң федералдыг округка бүрүн эргелиг төлээзиниң дугайында саналдап киирип турар Дүрүмүн болгаш федералдыг округтарның даңзызын бадылаар.

3. Россия Федерациязының Чазаа Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының киржилгези-биле 3 ай хуусаада күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарының девискээр органнарын таарыштыр тургузарының схемазын ажылдап кылыр болгаш бадылаар, бо таварылгада Россия Федерациязының Президентизиниң бүрүн эргелиг төлээлерин федералдыг округтарга таарыштыр тургузарының схемазы-биле ону дүүштүрери чугула.

4. Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының удуртукчузу ай хуусаада Россия Федерациязының Президентизиниң федералдыг округтарга бүрүн эргелиг төлээлериниң аппараттарының структуразын болгаш штаттыг санын бадылаар болгаш 2000 чылдың август 1-ге чедир бо Чарлыкка дүүштүр эргежок чугула организас-штаттыг хемчеглерни чорудар.

5. Россия Федерациязының Президентизиниң Кол күрүне эрге-хоойлу эргелели ай хуусаада бо Чарлыкка дүүштүр Россия Федерациязының Президентизиниң эрге хоойлу актыларын киирер дугайында саналдарны доктааткан чурум езугаар киирер.

6. Россия Федерациязының Президентизиниң "Россия Федерациязының Президентизиниң Россия Федерациязының девискээринде бүрүн эргелиг төлээзиниң дугайында" 1997 чылдың июль 9-та № 696 Чарлыының 1-5 пунктуларын күш чок деп санаар (Россия Федерациязының хоойлужудулга чыындызы 1977. № 28, арын 342).

7. Бо Чарлык аңаа ат салган хүнүнден күштүг болуп кирер.

Россия Федерациязының Президентизи В. ПУТИН.

Москва, Кремль.
2000 чылдың май 13.
№ 849

Россия Федерациязының Президентизиниң 2000 чылдың май 13-те № 849 Чарлыы-биле БАДЫЛААН

ФЕДЕРАЛДЫГ ОКРУГТАР ДАҢЗЫЗЫ

Төп федералдыг округ: Белгород область, Брянск область, Владимир область Воронеж область, Иваново область, Калуга область, Кострома область, Курск область, Липецк область, Москва область, Орлов область, Рязань область, Смоленск область, Тамбов область, Тверь область, Тула область, Ярославь область, Москва хоорай

Федералдыг округтуң төвү — **Москва хоорай.**

Соңгу-Барыын федералдыг округ: Карелия Республика, Коми Республика, Архангельск область, Вологда область, Калинград область, Ленинград область, Мурманск область, Новгород область, Псков область, Санкт-Петербург хоорай, Ненец автономнуг округ.

Федералдыг округтуң төвү — **Санкт-Петербург хоорай.**

Соңгу-Кавказ федералдыг округ: Адыгей Республика, (Адыгей), Дагестан Республика, Ингушетия Республика, Кабардин-Балкар Республика, Калмыкия Республика, Карачаев-Черкесс Республика, Соңгу Осетия Республика — Алания, Чечен Республика, Краснодар край, Ставрополь край, Астрахань область, Волгоград область, Ростов область.

Федералдыг округтуң төвү — **Донда-Ростов хоорай.**

Приволжье федералдыг округ: Башкортостан Республика, Марий Эл Республика, Мордовия Республика, Татарстан Республика (Татарстан), Удмурт Республика, Чуваш Республика — Чаваш Республика,Киров область, Нижегород область, Оренбург область, Пенза область, Пермь область, Самара область, Саратов область, Ульяновск область, Коми-Пермяцк автономнуг округ.

Федералдыг округтуң төвү — **Нижний Новгород хоорай.**

Урал федералдыг округ: Курган область, Свердловск область, Тюмень область, Челябинск область, Ханты-Мансий автономнуг округ, Ямал-Ненец автономнуг округ.

Федералдыг округтуң төвү — **Екатеринбург хоорай.**

Сибирь федералдыг округ: Алтай Республика, Бурятия Республика, Тыва Республика, Хакас Республика, Алтай край, Красноярск край, Иркутск область, Кемерово область, Новосибирск область, Омск область, Томск область, Чита область, Агин Бурят автономнуг округ, Таймыр (Долган-Ненец) автономнуг округ, Усть-Ордын Бурят автономнуг округ, Эвенк автономнуг округ.

Федералдыг округтуң төвү — **Новосибирск хоорай.**

Ыраккы-Чөөн чүк федералдыг округ: Саха Республика (Якутия), Приморье край, Хабаровск край, Амур область, Камчатка область, Магадан область, Сахалин область, Еврей автономнуг область, Коряк автономнуг округ, Чукотка автономнуг округ.

Федералдыг округтуң төвү — **Хабаровск хоорай.**

Россия Федерациязының Президентизиниң 2000 чылдың май 13-те № 849 Чарлыы-биле БАДЫЛААН

Россия Федерациязының Президентизиниң федералдыг округка бүрүн эргелиг төлээзиниң дугайында

ДҮРҮМ

I. НИИТИ ЧҮҮЛДЕР

1. Россия Федерациязының Президентизиниң федералдыг округка бүрүн эргелиг төлээзи (моон ыңай бүрүн эргелиг төлээ дээр). Россия Федерациязының Президентизиниң чогуур федералдыг округка хамаарыштыр төлээлеттирген албан-дужаалдыг кижизи болур.

Бүрүн эргелиг төлээ күрүне баштыңының конституция езугаар бүрүн эргелерин чогуур федералдыг округка хамаарыштыр боттандырарын хандырар.

2. Бүрүн эргелиг төлээ федералдыг күрүнениң албан кижизи болур болгаш Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының составынга кирер..

Бүрүн эргелиг төлээни Россия Федерациязының Президентизиниң Администрация удуртукчузунуң дилээн езугаар Россия Федерациязының Президентизи албан-дужаалга томуйлаар болгаш албан-дужаалындан хостаар.

Бүрүн эргелиг төлээ Россия Федерациязының Президентизинге дорт чагыртыр болгаш аңаа отчеттуг.

Бүрүн эргелиг төлээни Россия Федерациязының Президентизиниң тодарадыры хуусаада албан-дужаалга томуйлаар, ынчалзажок Россия Федерациязының Президентизиниң бүрүн эргелериниң күүселдезиниң хуусаазындан ашпас ужурлуг.

3. Бүрүн эргелиг төлээ бодунуң ажыл-чорудулгазынга Россия Федерациязының Конституциязын, федералдыг хоойлуларны, Россия Федерациязының Президентизиниң чарлыктарын болгаш айтыышкыннарын, а ол ышкаш бо Дүрүмнү удуртулга болдурар.

4. Бүрүн эргелиг төлээ оралакчыларлыг болур, оларның аразынга хүлээлгелерни хуваар болгаш оларның ажыл-чорудулгазын удуртур.

Бүрүн эргелиг төлээниң оралакчылары федералдыг күрүнениң албан кижилери болур болгаш Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының составынга кирер.

Бүрүн эргелиг төлээниң оралакчыларының албан-дужаалынга томуйлаашкынны, оларны албан-дужаалындан хостаарын, а ол ышкаш шаңнал-макталдарны тыпсырын болгаш сагылга-чурум үрээни дээш хемчег көргүзерин Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының удуртукчузу боттандырар.

II. БҮРҮН ЭРГЕЛИГ ТӨЛЭЭНИҢ КОЛ СОРУЛГАЛАРЫ

5. Бүрүн эргелиг төлээниң кол сорулгалары болза:

Россия Федерациязының Президентизиниң тодарадыры күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказының кол угланыышкыннарын күрүне эрге-чагырга органнары боттандырар кылдыр ажылды чогуур федералдыг округка организастаары;

күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарының шиитпирлериниң күүселдези дээш контрольду федералдыг округка организастаары;

Россия Федерациязының Президентизиниң кадр политиказын федералдыг округка боттандырарын хандырары:

Россия Федерациязының Президентизинге федералдыг округка национал айыыл чок чорукту хандырар дугайында, а ол ышкаш федералдыг округта политиктиг, социал болгаш экономиктиг байдал дугайында илеткелдерни доктаамал бээри, Россия Федерациязының Президентизинге чогуур саналдарны киирери.

III. БҮРҮН ЭРГЕЛИГ ТӨЛЭЭНИҢ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИ

6. Бүрүн эргелиг төлээ аңаа онааган сорулгаларны күүседири-биле дараазында хүлээлгелерни боттандырар:

чогуур федералдыг округка күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарының ажыл-чорудулгазын углап-башкарарын хандырар;

федералдыг округка эрге-хоойлу камгалаар органнарның ажыл-чорудулгазының дээштиин, а ол ышкаш айыттынган органнарга кадр-биле хандырылганың байдалын анализтээр, Россия Федерациязының Президентизинге чогуур саналдарны киирер;

күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарының Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнары-биле, тус чер бот-башкарылга органнары-биле политиктиг партиялар, өске-даа хөй-ниити болгаш шажын-чүдүлге каттыжыышкыннары-биле харылзаазын организастаар;

Россия Федерациязының субъектилериниң экономиктиг демнежилгезиниң девискээрлер аразында ассоциациялары-биле кады федералдыг округка хамаарыштыр девискээрлерниң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң программаларын ажылдап кылыр;

федералдыг күрүне албанныгларның албан-дужаалдарынга томуйлаашкынга кандидатураларны болгаш федералдыг округка хамаарыштыр өске-даа албан-дужаалдарга томуйлаашкынга кандидатураны дугуржур, бир эвес ол албан-дужаалдарга томуйлаашкынны Россия Федерациязының Президентизи, Россия Федерациязының Чазаа азы күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнары боттандырып турар болза, ону ынчаар чорудар.

Федералдыг хоойлуларның Россия Федерациязының Президентизиниң чарлыктарының болгаш айтыышкыннарының, Россия Федерациязының Чазааның доктаалдарының болгаш айтыышкыннарының күүселдези дээш, федералдыг округка федералдыг программаларның боттаныышкыны дээш контрольду организастаар;

Федералдыг округтуң азы Россия Федерациязының ол округтуң кызыгаарында турар субъектизиниң эрге-ажыктарын камгалап турар күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарының шиитпирлериниң төлевилелдерин дугуржур;

Россия Федерациязының күрүне шаңналдары-биле шаңнаар дугайында, Россия Федерациязының Президентизиниң өөрүп четтирииишкинин чарлаар дугайында, а ол ышкаш Россия Федерациязының хүндүлүг аттарын, дээди шериг болгаш дээди тускай аттарны тыпсыр дугайында Россия Федерациязының федералдыг округтуң кызыгаарында турар субъектилерниң күрүне эрге-чагырга органнарының дилеглерин күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарынче чорударын сүмележир;

Россия Федерациязының күрүне шаңналдарын Россия Федерациязының Президентизиниң даалгазы-биле федералдыг округтарга тыпсыр, а ол ышкаш Россия Федерациязының Президентизиниң өөрүп четтирииишкинин чарлаар;

Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнарының, а ол ышкаш федералдыг округка хамааржыр тус чер бот-башкарылга органнарының ажылынга киржир;

Россия Федерациязының Президентизиниң даалгазы-биле күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнары болгаш Россия Федерациязының федералдыг округунуң кызыгаарында турар субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнарының аразынга чөрүлдээлерни шиитпирлээринге чөпшээрежилге чурумун чорударын организастаар;

Россия Федерациязының федералдыг округтуң кызыгаарынга турар субъектилерниң күүсекчи эрге-чагырга органнарының актылары Россия Федерациязының Конституциязынга, федералдыг хоойлуларга, Россия Федерациязының улустар аразынга хүлээлгелеринге удурланышкак азы кижиниң база хамаатының эргелерин болгаш хосталгаларын хажыдып турар таварылгада, ол актыларны күш чок болдурар дугайында саналдарны Россия Федерациязының Президентизинге киирер;

федералдыг округка федералдыг хоойлуларның, Россия Федерациязының Президентизиниң чарлыктарының болгаш айтыышкыннарының, Россия Федерациязының Чазааның доктаалдарының болгаш айтыышкыннарының күүселдезиниң хыналдаларын организастап тургаш, Россия Федерациязының Президентизиниң Кол контроль эргелели болгаш Россия Федерациязының прокуратура органнары-биле бир демниг хөделир.

IV. БҮРҮН ЭРГЕЛИГ ТӨЛЭЭНИҢ ЭРГЕЛЕРИ

7. Бүрүн эргелиг төлээ мындыг эргелиг:

Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының тускайлаң кезектеринден, күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарындан, а ол ышкаш Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнарындан, тус чер бот-башкарылга органнарындан, чогуур федералдыг округтуң кызыгаарында турар организациялардан база албан-дужаалдыг кижилерден доктааткан чурум езугаар эргежок чугула материалдарны негээр болгаш алыр;

Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнарының болгаш федералдыг округтуң кызыгаарында турар тус чер бот-башкарылга органнарының ажылынга киржири-биле бодунуң оралакчыларын болгаш бодунуң аппарадының ажылдакчыларын чорудар;

Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының болгаш күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарының медээлерин доктааткан чурум езугаар банкыларга ажыглаар;

харылзааның болгаш коммуникацияның күрүне, ооң иштинде чазак системаларын ажыглаар;

Россия Федерациязының Президентизиниң чарлыктарының болгаш айтыышкыннарының күүселдезинге, а ол ышкаш федералдыг программаларның боттанып турарынга, федералдыг эт-хөреңгиниң болгаш федералдыг округка федералдыг бюджеттиң акша-хөреңгизиниң ажыглалынга хыналдаларны бодунуң эрге-хүлээлгелеринге дүүштүр организастаар;

хамаатыларның хомудалдарын болгаш чагаа-бижиктерин күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарынче, а ол ышкаш Россия Федерациязының субъектилериниң күрүне эрге-чагырга органнарынче, тус чер бот-башкарылга органнарынче, федералдыг округтуң кызыгаарында турар организацияларның удуртукчуларынче болгаш албан-дужаалдыг кижилерже көөрү-биле чорудар;

федералдыг округтуң кызыгаарында турар девискээр органнарының удуртукчуларын шаңнап-мактаар болгаш сагылга-чурум үрээни дээш хемчеглерни, оларга көргүзер дугайында саналдарны күүсекчи эрге-чагырганың чогуур федералдыг органнарынче киирер;

федералдыг округтуң кызыгаарында турар организацияларга хыналдаларны чорударынче, ажыл-херектиң байдалын анализтээринче Россия Федерациязының Президентизиниң Кол контроль эргелелиниң ажылдакчыларын, а эргежок чугула таварылгаларда күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органнарының ажылдакчыларын болгаш оларның девискээр органнарын хаара тудар;

чөвүлээр болгаш консультативтиг органнарны тургузар.

8. Бүрүн эргелиг төлээ албан-хүлээлгелерин күүседип тургаш, чогуур федералдыг округтуң кызыгаарында турар кандыгдаа организацияларже моондак чок кирер эргелиг.

V. БҮРҮН ЭРГЕЛИГ ТӨЛЭЭНИҢ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫ БОЛГАШ АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГАЗЫНЫҢ ХАНДЫРЫЛГАЗЫ

9. Бүрүне эргелиг төлээниң ажыл-чорудулгазынга дүрген хөделир удуртулганы Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының удуртукчузу боттандырар.

10. Бүрүн эргелиг төлээниң ажыл-чорудулгазының дорт хандырылгазын Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының тускайлаң кезээ болур бүрүн эргелиг төлээниң аппарады боттандырар. Бүрүн эргелиг төлээниң аппарадының составынче Россия Федерациязының Президентизиниң Кол контроль эргелелиниң чогуур округ инспекциязы кирер.

Россия Федерациязының Президентизиниң Кол контроль эргелели федералдыг хоойлуларның, Россия Федерациязының Президентизиниң чарлыктарының болгаш айтыышкыннарының, Россия Федерациязының Чазааның доктаалдарының болгаш айтыышкыннарының күүселдезинге, федералдыг программаларның боттаныышкынынга контрольду организастаар айтырыглар талазы-биле айыттынган округ инспекциязынга методиктиг удуртулганы боттандырар.

Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының удуртукчузу бүрүн эргелиг төлээниң аппарадының структуразын болгаш штаттыг санын бадылаар, бүрүн эргелиг төлээниң оралакчыларының санын тодарадыр.

11. Бүрүн эргелиг төлээ болза:

аңаа онааган сорулгаларны шиитпирлээрин хандырбышаан, бүрүн эргелиг төлээниң аппарадының ажыл-чорудулгазын удуртур;

бодунуң оралакчыларының аразынга хүлээлгелерни хуваар;

бүрүн эргелиг төлээниң аппарадының ажылдакчыларының албан-дужаал саавырларын бадылаар;

бодунуң аппарадының ажылдакчыларын албан-дужаалга томуйлаар болгаш оларны албан-дужаалдан хостаар, оларны шаңнап-мактаар болгаш корум-чурум хажытканы дээш оларга хемчег көргүзер;

бодунуң эрге-хүлээлгезинге дүүштүр албан документилерге ат салыр;

бүрүн эргелиг төлээниң аппарадының ажыл-чорудулгазының айтырыгларының талазы-биле айтыышкыннар үндүрер;

бүрүн эргелиг төлээниң аппарадының ажылдакчыларын Россия Федерациязының иштинге сургакчыладыр дугайында бо айтырыгларны шиитпирлээр.

12. Бүрүн эргелиг төлээ федералдыг округтуң төвүнге турар.

Бүрүн эргелиг төлээниң турар бажыңының кырынга Россия Федерациязының Күрүне тугун азар; ооң ажылдаар кабинединге Россия Федерациязының Күрүне тугун болгаш Россия Федерациязының Күрүне сүлдезиниң чуруун тургузар.

13. Федералдыг округтуң девискээринге бүрүн эргелиг төлээниң оралакчыларының болгаш ооң аппарадының турар черин бүрүн эргелиг төлээ тодарадыр.

14. Бүрүн эргелиг төлээниң ажыл-чорудулгазын болгаш ооң аппарадын информация, документилер, эрге-хоойлу материалдары, материал-техниктиг болгаш транспорт-биле хандырылгазын, албан болгаш чурттаар оран-сава-биле хандырылгазын, а ол ышкаш бүрүн эргелиг төлээниң болгаш ооң аппарадының ажылдакчыларының медицина база социал амыдырал хандырылгазын Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының чогуур кезектери болгаш Россия Федерациязының Президентизиниң Херектер эргелели, а ол ышкаш Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязы-биле дугуржулга езугаар Россия Федерациязының чогуур федералдыг округунда турар субъектилериниң күүсекчи эрге-чагырга органнары боттандырар. Ол сорулгаларга чарыгдалдарны Россия Федерациязының Президентизиниң Администрациязының сметазының күсели-биле чорудар.

Сибирь федералдыг округтуң бүрүн эргелиг төлээзи

Леонид Вадимович ДРАЧЕВСКИЙ

1942 чылдың апрель 5-те төрүттүнген. 1966 чылда Москвага Менделеев аттыг химия-технология институдун, 1982 чылда — Күрүнениң күш-культураның төп институдун, 1993 чылда — Россияның Даштыкы херектер яамызының Дипломатия академиязының чанында удуртукчу дипломатиктиг кадрларның билиин бедидер курстарны дооскан.

Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчин деп дипломат дужаалдыг.

1986 — 1990 чылдарда — РСФСР-ниң Күш-культура болгаш спорт талазы-биле күрүне комитединиң даргазының оралакчызы, 1990-1991 чылдарда — ССРЭ-ниң Күш-культура болгаш спорт талазы-биле күрүне комитединиң даргазының бирги оралакчызы.

1992 чылдан эгелеп Даштыкы херектер яамызының системазынга ажылдаан.

Даштыкыга ажылдап турган: Россияның Барселонада (Испания) Чиңгине консул черинге, а ол ышкаш яамының төп аппарадынга.

1993 — 1994 чылдарда — Россияның Даштыкы херектер яамызының ХКД-ниң (Хамаарышпас Күрүнелерниң Демнежилгези) Херектериниң талазы-биле департамент эргелелиниң начальниги, Департаментиниң директору.

1996 чылда — РФ-тиң Даштыкы херектер яамызының ХКД-ниң чурттарының Бирги департаментизиниң директору.

1996 — 1998 чылдарда — Россия Федерациязының Польша Республикага Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини.

1998—1999 чылдарда — РФ-тиң даштыкы херектер сайыдының оралакчызы.

1999 чылдың майдан эгелеп — Хамаарышпас Күрүнелерниң Демнежилгезиниң херектер талазы-биле сайыды.

Кадайлыг. Ийи уруглуг.